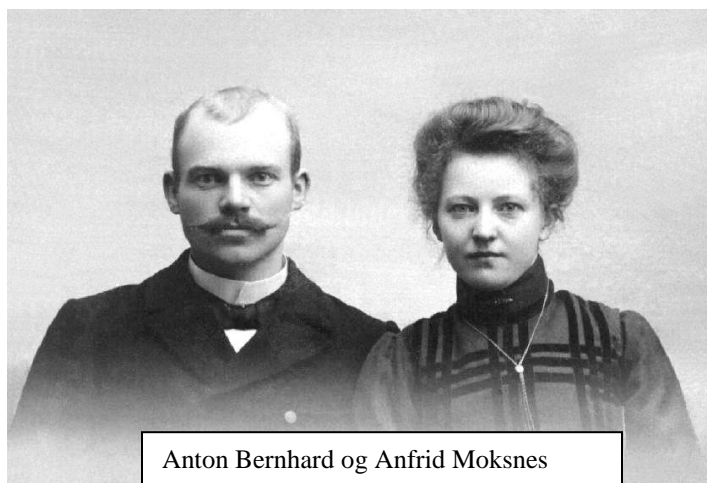

1936 Bernhard og Anfrid Moksnes

En høstdag i 1890 sitter en ung gutt på 14 år i Koksåsen og myser utover Hognesaunet i Stjørdal. Han tenkte på kommende vinter. Da skulle han stå konfirmant – og bli voksen. Han skulle få seg ordentlig arbeid, - slippe å løpe rundt som gjetergutt. Livet var av og til strevsomt følte han. Det var plikter fra morgen til kveld. Enhver måtte bidra skulle familien klare seg. Han gledet seg til å stå på egne bein, bestemme selv og gi slipp på familiens bekymringer om å få endene til å møtes, slik det var for de aller fleste familier utover Stjørdalshalsen på den tiden. Lite ante han på dette tidspunktet at det livet som stod foran han på ingen måte skulle bli bekymringsfritt. Mørke skyer kom med vestaværet innover Langøra – ”*det er best å komme seg hjemover*”, tenkte guttpjokken. I overført betydning skulle det ofte komme mørke skyer inn i livet til Bernhard.

Livet skulle ikke bli så enkelt. Historien om Anton Bernhard og Anfrid Moksnes kan stå som et eksempel på hva som rammet flere familier i første delen av 1900-tallet, hvor familier mistet flere av sine barn. Og opp i all personlig familiær tragedie skulle han og hans jevnaldringer oppleve Europa i flammer ved inngangen til nytt århundre, unionsoppløsningen med Sverige, den luftfartsmessige revolusjonen, første verdenskrig, depresjonstiden, de harde 30-årene og andre verdenskrig. En kan bli hardhudet av mindre.

Anton Bernhard og Anfrid Moksnes

Anton Bernhard Moksnes ble født i Stjørdal den 10.juni 1876 og døde 14.juni 1958 på Innherrad sykehus i Levanger. Han skulle livnære seg og sin familie som musikkøyntnant, småbruker og skredder. Ved folketellinga i 1900 er han oppført under Solvang (på Hognesaunet) og Mæle. I 1914 kjøpte han Solvang og bygde opp nye hus der. I 1942 overtok sønnen Olav Martin, og Bernhard bodde sine siste år i 2.etg på Solvang sammen med sin søster Bergljot.

Hans militære karriere startet med opptak som musikkelev ved AR3 den 15.september i 1895. Tre år senere var han vernepliktig overkonstabel. Og midtsommers i 1900 ble han utnevnt til Sersjanttrompeter. Hans barnebarn, Birger Moksnes, kunne erindre at bestefaren snakket mye om hvor vanskelig det var å spille samtidig som han skulle ri hesten. I januar 1930 ble Anton Bernhard forfremmet til fenrik. I 1935 ble han løytnant, hvilket på den tiden må sies å være en betydelig offisersgrad. Han gikk av med pensjon

Kjellaug, Martin (oldebarn) og Birger Moksnes (barnebarn)
Eier av Solvang på Hognesaunet i Stjørdal

fra AR3 den 11.juni 1936. - Bernhard deltok også som musiker i det sivile, og var i flere år medlem av Halsen musikkforening. På sin 50-årsdag i 1926 fikk han en spaserstokk med sølvhåndtak fra ”Stjørdal Ungdomslags Hornmusikk Forening”.

Ved krigsutbuddet i 1940 var Moksnes med å skaffe våpenforsyninger til Hegra festning. Den 10.oktober i 1944 blir han arrestert sammen med lærer og organist Olaf Husby. Begge ble transportert til Trondheim. Anton Bernhard satt først på Vollan kretsfengsel, men ble den 15.november overført til Falstad. Da satt allerede sønnen Olav der. I 1945 ble Anton Bernhard overført til Grini. Her var han fange nr. 18744 til freden kom. Han var da nesten 69 år gammel. I boka ”Norsk fangeleksikon” er årsaken til arrestasjonen oppgitt til ”Flykningehjelp”.

Ovennevnte avsnitt forteller sitt, og kan i seg selv gi grunn til ettertanke. Men faktisk er det ikke denne delen av livet til Bernhard Moksnes som fattet min oppmerksomhet og interesse, men den tragedie som rammet familien – ikke bare en gang, men hele sju ganger. Anton Bernhard giftet seg som 27 åring den 22.januar i 1904, med Anfrid Kongshaug. Hun var født den 4.juni i 1881 og døde den 14.oktober i 1936, 55 år gammel. I løpet av 17 år fikk de 12 barn. Sju av disse skulle ikke overleve noen av foreldrene. I løpet av 14 år, fra 1913 til 1927 mistet de 7 barn. Bernhard og hans kone Anfrid er gravlagt sammen med de sju barna helt inntil Værnes kirka, knapt 10 m sørvest av hovedinngangen. En har lest og hørt om de som hadde 20 barn, og en kobler det sammen med eldre tider hvor barna var foreldrenes livsforsikring, slik det fortsatt er i visse kulturer i andre land. Men for oss som vokser opp i dag, hvor kanskje gjennomsnittsfamilien består av ”en-komma noe-barn” vekker store barneflokker både respekt og beundring – men hos enkelte også en viss form for ”gru”. Alt blir litt paradoksalt når vi tenker på den klage-, syte- og egokulturen som dominerer hos deler av befolkningen i dag. Opp i denne sammenligningen ser jeg for meg fru Anfrid som bar frem hele 12 barn, og mens ett er på vei - dør et annet.

Enhver som måtte stanse opp og lese litt på nevnte gravstein, kan ikke unngå å kjenne hvordan det presser på både i øyner og mage. Steinen forteller ikke bare om en families harde skjebne, men står der også som et minne om en tid hvor livet ikke var så enkelt for noen og enhver her i Stjørdalen. Spanskesjuka i 1918 og tuberkulosen rammet de fleste familier i dalføret. Men før tuberkulosen kom på 20-tallet døde de to første barna til Anfrid og Bernhard, først han Odd av krampe og så ho Borgny av lungebetennelse. De to jentene Marit og Kari som fikk tuberkulose i konfirmasjonsalderen måtte til Molde på pleiehjem, men livene stod ikke til å redde. Rolf som døde i 1925, nettopp fylt 13 år – fikk først poliomyelitt, deretter tuberkulose.

Men historien slutter ikke med dette. Som om ikke familien hadde det tøft nok etter at Rolf hadde gått bort i 1925, som det 6 barnet – så slår tuberkulosen til dobbelt året etter. Først rammes Birger, odelsgutten på 21 år – og elev ved Solberg Handelsskole i Trondheim. Så blir mor Anfrid smittet, og både mor og sønn blir samtidig innlagt på pleiehjem i Selbu. Birger dør året etterpå,

mens mor Anfrid holder ut til 1936. Nå blir det enda vanskeligere for familien. ”Røyk-kjærringa” kom på nytt på besøk, tettet lister, spikret fast lemmer og dører – det brant store bål utenfor huset. Sylva Bang, 86 år – og bosatt utenfor Oslo, er pr. mai 2001 eneste gjenlevende av barna til Anfrid og Bernhard. Hun sier at hun ikke kan huske hvor mange ganger de måtte brenne opp alle sengklærne. Mor Anfrid var de siste årene for det meste på tuberkulosehjem, og de få gangene hun var hjemme måtte hun ”isolere” seg i form av egen kopp, eget skap etc. Sylva måtte etter hvert overta mer og mer av ”morsrollen”, og hun forteller om et slit uten like for familien.

Anfrid Moknes står frem for meg som en representant for ”sliterkjærringene” i samfunnet. De var sist i seng etter å måtte rydde opp og klargjøre neste dag . De var først opp om morgenen for å tenne i ovnen for at kalde barneføtter ikke skulle ta skade. De melka og stelte ei ku eller et par geiter hver morgen klokken 6 – 365 dager i året. De hadde ansvaret for fullt av unger, for oppvekst, oppdragelse, hus og heim mens gubben var på jakt, på fiske, på gårdsarbeid og i mer moderne tider på anlegg - (han var kun ”heimom” hver 3 uke og satte på en ny unge). Disse ”sliterkjærringene” finnes fortsatt den dag i dag, men de har aldri fått noen takk eller blomster. Mens en statsansatt får Kongens fortjenestemedalje bare fordi han har vært i samme jobben i 35 år !!

Anfrid Moknes var ikke kun ei ”sliterkjærring”, men en person som mer enn noen annet ofret seg for at de som kom etter skulle få det bedre. Hun ga ikke opp. Når vi nå vet hva hun måtte gjennomgå som *mor*, da finnes det ikke lengre ord eller klagerettigheter. Når jeg passerer gravsteinen går jeg, i ærbødighet for denne familien, to skritt tilbake og bøyer meg sakte fremover.